

Melléklet az európai polgári kezdeményezéshez

„Mentsük meg a méheket és a gazdákat! Méhbarát mezőgazdaságot az egészséges környezetért”

Jelen melléklet kidolgozás alatt áll, alapjául a munkánkat támogató szakértőkkel (mezőgazdasági termelők, környezetvédők, tudományos és nem tudományos munkatársak, intézményi döntéshozók stb.) folytatott folyamatos információcsere szolgál.

A méhek és beporzó rovarok Európában és világszinten megmutatkozó hanyatlása csupán egy kezdeti jele a biológiai sokféleség összeomlásának. A szakértők kijelentették, hogy a „jelenlegi gyakorlat folytatása” mostantól már nem választható lehetőség¹. Egyes tudományos jelentések pedig nemrégiben alátámasztották, hogy a biológiai sokféleség összeomlásának egyik fő okozója a jelenlegi élelmiszertermelési modellünk, többek között az annak alapjául szolgáló szintetikus növényvédő szerek intenzív használatából kifolyólag. A jelentések szerint ezzel egyidejűleg a jelenlegi élelmiszertermelési modell az EU üvegházhatásúgáz-kibocsátásának 10%-áért felelős².

A szintetikus növényvédő szerek ezenfelül jelentős hatást gyakorolnak az emberi egészségre: a vidéki közösségek és a fogyasztók körében egyaránt elősegítik betegségek kialakulását, mivel a szermaradékok megtalálhatók az élelmiszerben, illetve bekerülhetnek a levegőbe, a talajba és a talajvízbe is. A növényvédő szereknek való kitettség többek között daganatos megbetegedést, Parkinson-kórt és a nemzőképesség csökkenését okozhat.

A harmadik legjelentősebb következménye a nagyüzemi mezőgazdaságnak a mezőgazdasági termelők közötti társadalmi-gazdasági változatosság erőteljes visszaesése. Az elmúlt tíz évben az EU-ban átlagosan minden harmadik percben megszűnt egy gazdaság, ez pedig a mezőgazdasági területek kimerüléséhez vezet, és az értékes tudás és hagyományok szertefoszlásával jár.

Az Európai Unió ezt a folyamatot támogatta évtizedeken át közpénzzel, a Közös Agrárpolitika (KAP), a szabályozások, a kereskedelmi egyezmények, valamint a – nagyüzemi mezőgazdaságnak és a kiskereskedőknek kedvező – kutatási politika révén.

Ám szerencsére az elmúlt ötven év során a biogazdálkodás és az agroökológia kiválóan bizonyították, hogy az EU és a világ lakosságának ellátásához nem csak hogy nincs szükség szintetikus növényvédő szerek alkalmazására, de egyenesen érdekünkben is áll mellőzni azokat. A fenntartható élelmiszer-termelés alapját a tájak és a mezőgazdaságban alkalmazott módszerek változatossága, a családi gazdálkodás, valamint a biológiai sokféleség megőrzése jelenti, ezek ugyanis mind összhangban állnak az Európai Unió éghajlatvédelmi célkitűzéseivel. **Felszólítjuk tehát az Európai Bizottságot, hogy mozgósítsa a szükséges pénzügyi és humán erőforrást annak érdekében, hogy az EU-t olyan agrármodell felé terelje, amely tiszteletben tartja a jövő generációinak szükségleteit.**

Ez az irány egyben azt is jelenti, hogy felhagyunk a nagyüzemi élelmiszer-termeléssel. A jelenlegi nagyüzemi mezőgazdasági modell az élelmiszer alacsony áron való megvásárlását a mezőgazdasági termelők jólétének rovására és a biológiai sokféleség hanyatlásának árán teszi lehetővé az uniós fogyasztók számára. Mindez a mezőgazdasági vegyszerek féktelen használatával valósulhatott meg, ám közben a mezőgazdasági termelők bevételei felháborítóan alacsonnyá és bizonytalaná váltak. Úgy véljük, hogy jövedelemtől függetlenül mindenkinek joga van a vegyszermentes élelmiszerhez. A környezet, az élelmiszer minőségének és a termelők gazdasági fenntarthatóságának előnyben részesítése egy újfajta

¹ IPBES, 2019, <https://www.ipbes.net/global-assessment-report-biodiversity-ecosystem-services>

² IPCC, 2019, https://www.ipcc.ch/2019/08/08/land-is-a-critical-resource_srccl/

élelmiszerrendszer kialakulását eredményezi, amelyben mind a közpénz, mind pedig a fogyasztói kiadások előnyeiket közvetlenül a termelők és a környezet élvezik majd, nem pedig a mezőgazdasági vegyszerek forgalmazásából hasznot húzó cégek.

A javasolt paradigmaváltással semmiképp nem célunk az EU-tagállamok mezőgazdasági termelőit hátrányos helyzetbe hozni világszerte versenytársaikkal szemben. Ennélfogva követeléseink nem csupán az Európai Unió közös agrárpolitikájára (KAP), a szintetikus növényvédő szerekre szóló rendeletekre és a környezetvédelmi politikára terjednek ki, hanem a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokra is.

Európai polgári kezdeményezésünkkel felszólítjuk az Európai Bizottságot arra, hogy javasolja a tagországoknak és az Európai Parlamentnek a következőket:

- 1. A szintetikus növényvédő szerek fokozatos kivonása az EU mezőgazdaságából, legkésőbb 2035-ig.** A folyamatot a legmérgezőbbek betiltásával kell kezdeni: a cél a peszticidek használatának legalább 80%-os csökkentése 2030-ig.
- 2. A biológiai sokféleség helyreállítása.** Külön hangsúlyt fektetünk a mezőgazdasági területeken található természetes élőhelyek helyreállítására. A mezőgazdaság és a biológiai sokféleség nem zárják ki egymást, sőt egymást erősíteni képesek.
- 3) A mezőgazdasági termelők támogatása** a méhbarát gazdálkodásra való átállásban. Ennek az elkerülhetetlen átállásnak – a kisgazdaságokra alapuló, diverzifikált és fenntartható gazdálkodás előtérbe helyezése által – támogatnia kell a termelőket.

1. A szintetikus növényvédő szerek fokozatos kivonása

Felszólítjuk az Európai Bizottságot arra, hogy tegyen jogszabályi javaslatot a szintetikus növényvédő szerek elkövetkező 15 évben történő fokozatos kivonására az EU mezőgazdaságából. A „helyettesíthető anyagok listáján”³ szereplő növényvédő szerek a piacon fellelhető leginkább mérgező vegyszerek közé tartoznak; ezek használatát két éven belül be kell szüntetni. A rovarölő és a gyomirtó szerek használatával 5 éven belül fel kell hagyni, a gombaölő szereket 10-15 éven belül kell fokozatosan kivonni. Így azoknak a mezőgazdasági ágazatoknak, amelyekre különösen jellemző a gombáknak való kitettség (például: szőlőtermesztés), van idejük innovatív gyakorlatokat kialakítani vagy géntechnológiával nem módosított rezisztens fajtákat kifejleszteni.

Úgy gondoljuk, 15 év elegendő idő ahhoz, hogy a mezőgazdasági ágazat gördülékenyen tudja megvalósítani az agroökológiai gazdálkodás során alkalmazott módszerekre való átállást. Ugyanakkor úgy véljük, nem mértéktelenül hosszú időtartam, ha figyelembe vesszük a – biológiai sokféleség hanyatlása és az éghajlatváltozás elleni harchoz szükséges – módszerek megváltoztatásának sürgetését.

Amíg a növényvédő szerek használatban maradnak, a Bizottságnak fel kell hívnia a figyelmet a permetsodródás és a levegőben található növényvédőszer-maradékok problémájára. A permetsodródás ténylegesen árt az állampolgárok egészségének, és beszennyezi a biogazdaságok terméseit. Az ökológiai gazdálkodókat termésük vegszerszennyezéséből fakadó leminősítése esetén kompenzálni kell, és a kompenzálásnak a „szennyező fizet” elv alapján, gyorsan kell történnie.

Egy ilyen terv megvalósulásához drasztikus változásra van szükség az agronómiai gyakorlatban, amit az uniós mezőgazdasági termelők többségének követnie kell, és ezáltal hathatós támogatást igényel a hatóságok részéről, ahogy arra a 3. bekezdésben is kitérünk.

³https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/plant/docs/pesticides_ppp_app-proc_cfs_draft-list.pdf

A mezőgazdasági termelők semmiképpen nem válhatnak az átállás áldozataivá; sokkal inkább cél, hogy annak elsődleges kedvezményezettjei legyenek – egészségügyi és gazdasági fenntarthatósági szempontból egyaránt.

2. A biológiai sokféleség helyreállítása

Felszólítjuk a Bizottságot és a tagállamokat egy főterv finanszírozására, melynek célja a biológiai sokféleség helyreállítása szerte az Európai Unióban. Lévén, hogy 2014 és 2020 között az EU-s költségvetés 38%-ából (azaz 408,3 billió euróból) került finanszírozásra a gyenge közmegelegedést kiváltó agrárpolitika, úgy gondoljuk, rendelkezésre áll a környezetbarát mezőgazdasági gyakorlatok és a termelők tisztességes körülményeinek biztosításához szükséges anyagi forrás.

A biológiai sokféleség helyreállítása a mezőgazdasági területeken a meglévő tájak szerkezetétől és a biológiai sokféleség aktuális állapotától függően számos különböző formát ölthet. A biológiai sokféleséget mindenek előtt az intenzíven művelt mezőgazdasági területeken kell helyreállítani, ahol a szántóföldi növények nem hagynak életteret a természetes növényzetnek. Ennélfogva a továbbiakban leírunk néhány, a biológiai sokféleséget támogató javaslatot. Azonban szeretnénk kiemelni, hogy nem létezik univerzális megoldás: a megoldásnak a különböző tájak különböző igényeihez kell igazodniuk.

A) Méhbarát fák és sövények ültetése a szántóföldek mentén

A tájelemek, mint például fák, vadvirágos sávok és sövények táplálékként, szaporodási helyként és búvóhelyként szolgálnak számos állat – többek között rovarok, madarak, gyíkok – számára. Ezek között akadnak hasznos állatok is, amelyek beporozzák a haszonnövényeket vagy éppen távol tartják a kártevőket.

Felszólítjuk az Európai Bizottságot, hogy finanszírozza fák és sövények ültetését szántóföldek területén és mentén. Az agroerdészetet fejleszteni kell, és a sövények fenntartásával járó költségeket közpénzből kell finanszírozni, az általuk nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatásokért cserébe.

Számos más módja van sövények és fák ültetésének, beleértve a gyümölcsfák ösvények és utak mentén való ültetését. Egy ilyen intézkedés az EU-s éghajlati-politikának is kedvez, hiszen a sövények és fák lekötik a szenet, amelyet aztán a talajban faapríték formájában tárolhatunk.

B) A hüvelyesek térnyerésének támogatása a biológiai sokféleség, a talaj és a gazdák érdekében

A vegyszermentes gazdálkodás során a méheket vonzó hüvelyes növényeknek kulcsfontosságú szerep jut: egyszerre látják el táplálékkal a hasznos rovarokat és dúsítják nitrogénnel a talajt. Ezáltal természetes úton trágyázhatjuk a talajt, és egyúttal elősegíthetjük az élő talaj kialakulását is. Továbbá a méhek számára vonzó hüvelyesekkel (lencse, csicseriborsó, bab stb.) kiválóan helyettesíthető a hús, tehát egyúttal a húsfogyasztás is csökkenthető. Nem utolsósorban az Európán kívülről importált, a glifozáttal (és más gyomirtó szerekkel) szemben ellenállóvá tett génmódosított szója helyett az állatállomány takarmányozására is felhasználhatóak e hüvelyesek.

Felszólítjuk tehát a Bizottságot, hogy ösztönözze a hüvelyesek termesztését azáltal, hogy a termesztés révén keletkező ökoszisztéma szolgáltatásokért megfelelő pénzbeli ellenszolgáltatást kínál.

C) Tegyük újra méhbaráttá a legelőket!

A legelők a méhek és beporzó rovarok elsődleges élőhelyeül szolgálnak. Az intenzíven használt és túlhasznált legelők azonban kevés táplálékot nyújtanak a méheknek és más rovaroknak, mindemellett az ökoszisztémák diverzitását is csökkentik. A növényvédőszer- és műtrágyamentes külterjes legelőgazdálkodás hamar helyreállíthatja a biológiai sokféleséget.

D) A víztestek megvédése a mezőgazdasági vegyszerektől és az eróziótól

Kötelezővé kell tenni a (például 5 méter szélességű) megműveletlen sávokat a vízfolyások mindkét oldalán annak érdekében, hogy a vízi ökoszisztémákat megóvjuk a vízeróziótól, valamint a növényvédő szerek és a műtrágya által okozott szennyeződésektől.

E) A mocsarak és dagadólápok vízellátásának biztosítása

Ez az intézkedés nagy mértékben hozzájárulhat az éghajlatvédelemhez. A Bizottságnak anyagi támogatást kell nyújtania a mocsarak, átmeneti- és dagadólápok vízellátásának biztosításához. Mindemellett az ezen területek művelésére („tőzegművelés” – *paludikultúra*) irányuló kutatásokba kell beruháznia. A dagadólápok nem csupán Európa egyik legjobb szénelnyelőinek számítanak, de egyedülálló ökoszisztémáknak adnak otthont.

3. A mezőgazdasági termelők támogatása a méhbarát gazdálkodásra való átállásban

A) Az európai normáknak nem megfelelő mezőgazdasági termékek importjának megszüntetése

Az Európai Bizottságnak intézkedéseket kell tennie annak érdekében, hogy a növényvédő szereket és géntechnológiát alkalmazó, harmadik világbeli gazdákkal szemben ne kerüljenek igazságtalan versenyhátrányba. A szermaradványt tartalmazó élelmiszerek és takarmány importját a szermaradvány határértékek minimális szintre való leszorításával kell megelőzni, és a génmódosított élelmiszerek és takarmányok importját be kell tiltani.

Egy ilyen intézkedés bevezetése egyaránt kedvez a környezetnek, a közegészségnek és a éghajlatvédelmének az EU-n kívüli országokban is.

B) A kis léptékű gazdálkodás előtérbe helyezése a Közös Agrárpolitikában (KAP)

Az elmúlt néhány évtizedben a KAP költségvetésének túlnyomó részéből a nagyüzemi gazdaságok és a mezőgazdasági vegyszereket forgalmazó cégek nyerezkedtek. Mindez a mezőgazdaság koncentrálódásához vezetett, mivel a termelők versenyképességük érdekében kénytelenek voltak növelni a termés hozamot. Ezáltal a KAP-források valójában az ipari élelmiszerrendszer túlzott térhódítását segítették elő. Felszólítjuk a Bizottságot az agrártámogatási rendszer gyökeres megreformálására.

A KAP-támogatásoknak tisztességes körülményeket kell biztosítaniuk a mezőgazdasági termelők számára, különös tekintettel azokra a termelőkre, akik önként döntenek úgy, hogy a 15 éves terv letelte előtt felhagynak a növényvédő szerek használatával. Fokozatosan be kell szüntetni az olyan mezőgazdasági módszerek (rövid visszatérési idejű vetésforgó, vagy annak teljes hiánya, monokultúrás termesztés, folyamatos vagy fokozott vegyszerhasználat) támogatását, amelyek nincsenek összhangban a növényvédőszer-mentes és méhbarát mezőgazdasággal. A kifizetéseknek támogatniuk kell a termelőket az általuk köz számára teremtett értékekért, a kiváló minőségű élelmiszer előállításáért, melynek során földjükön megóvták a biológiai sokféleséget, úgy hogy közben környezetvédelemre is törekedtek. Ezáltal automatikusan a kis- és ökológiai gazdaságok kerülnének támogatásra, nem pedig a

nagyobb, iparszerű termelést folytató gazdaságok.

A KAP-források a továbbiakban semmiképpen sem támogathatják a nagyüzemi mezőgazdaságot.

C) Képzési program kialakítása a tagállamokkal közösen

Először is a mezőgazdasági termelőknek ingyenes képzést kell biztosítani az agroökológiai gazdálkodás során alkalmazott módszerekről. A tagállamokat magas színvonalú, decentralizált szakképzési központok, valamint bemutatógazdaságok létrehozására kell kötelezni a már elérhető széles körű szakismeretek átadásának céljával.

Másodszor a tagállamoknak szaktanácsadó szervezeteket kell működtetniük a termelők támogatása érdekében a teljes vegetációs időszak alatt.

Ezeket az intézkedéseket közpénzből kell finanszírozni. A tagállamoknak kezeskedniük kell azért, hogy a mezőgazdasági termelők ne az átállás áldozataivá, sokkal inkább annak – hatóságok által is támogatott – élharcosaivá váljanak.

D) Az ismeretátadás hatékonyabbá tétele, a növényvédőszer- és GMO-mentes gazdálkodás terén végzett kutatások előmozdítása

Az Európai Bizottságnak a tagállamok kapacitásépítésének megkönnyítése érdekében ki kell fejlesztenie egy adattárat, melyben minden haszonnövény termesztésével kapcsolatban leírja az agroökológiai gazdálkodás során jelenleg alkalmazásban lévő módszereket. A szintetikus növényvédő szerek és a GMO-k fejlesztésének közpénzből való támogatásával azonnal fel kell hagyni egész Európában, miközben a biogazdálkodással és az agroökológiai módszerekkel foglalkozó kutatásokra adott támogatásokat jelentősen meg kell növelni.

E) A mezőgazdasági termelőknek nyújtott tanácsadás során mutatkozó érdekellentétek feloldása

Azonnali jelleggel be kell tiltani a kereskedők termelőknek nyújtott tanácsadási tevékenységét, beleértve azokat a szervezeteket is, amelyek pénzügyi érdekeikből kifolyólag népszerűsítik és árusítják a növényvédő szereket.

F) A kézműves élelmiszerek és a regionális piacok támogatása

A hatóságoknak kiemelten támogatniuk kell az élelmiszer-ipari kézműves termékek fejlesztését és a kistermelői termékek árusítását. Rövid ellátási láncok (újra) kialakítására van szükség a helyi termelés megfelelő és méltányos elosztása érdekében. Ez az intézkedés a távoli területek és nagyobb városok ellátását is lehetővé teszi. Az élelmiszerfeldolgozási és élelmiszer-higiéniai szabályozásoknak a gazdaságban történő élelmiszerfeldolgozást, a kisüzemi tejtermelést, a vágóhidakat, a malmokat, a malátagyárakat kell előtérbe helyezniük. Az élelmiszer-termelésnek decentralizálttá kell tehát válnia a kisüzemi termelés támogatása révén. Mindez erőteljes hatását éreztetné a vidéki területeken tapasztalható foglalkoztatottságon.

G) Kötelező eredetmegjelölés bevezetése minden élelmiszeripari termék esetén

A Bizottság tegye kötelezővé a származási ország és az összetevők feltüntetését az EU-tagállamokban forgalmazott feldolgozott és feldolgozatlan élelmiszereken. Az élelmiszer-ellátási lánc átláthatósága érdekében az élelmiszer-címkék egységesítését tökéletesíteni kell, a termelési és feldolgozási módszerekre vonatkozó információk feltüntetésével.

A kötelező eredetmegjelölés bevezetése kedvez a helyi élelmiszer-termelésnek.

H) Intézkedések az állati eredetű termékek termelésének mérséklése érdekében

Az állati eredetű termékek (különösen a tej és hús) túltermelése nagy nyomást gyakorol mind a környezetre, mind pedig a termelők bevételeire. A piaci egyenlőtlenségekre való minél gyorsabb reagálás érdekében a Bizottságnak piaci felelősség programot kell bevezetnie. Így árcsökkenés esetén a mezőgazdasági termelők csökkenthetik termelésüket. A termelők horizontális együttműködését ki kell vonni a az európai versenyszabályok alól annak érdekében, hogy erősebb alkupozícióval rendelkezzenek az élelmiszer-feldolgozó üzemekkel és a kiskereskedőkkel szemben.

Összegzés

Az EU jelenlegi élelmiszer-termelési modellje káros a legtöbb mezőgazdasági termelőre éppúgy, mint a vidéki közösségekre, a környezetre és az emberi egészségre. Jelen melléklettel az a célunk, hogy bemutassuk elképzeléseinket az európai mezőgazdaság jövőjéről az uniós állampolgároknak és döntéshozóknak. Elképzeléseink alapjául a mezőgazdasági termelőkkel, tudományos és nem tudományos munkatársakkal, döntéshozókkal és környezetvédelmi szervezetekkel folytatott folyamatos információcsere szolgált.